

PEDAGOŠKA DOKUMENTACIJA SPECIJALNE ŠKOLE

I

U procesu razvoja pojedine specijalne škole formira se i mnogostruki dokumentacioni materijal koji jednim imenom nazivamo »pedagoška dokumentacija specijalne škole«.

Unutar pedagoške dokumentacije specijalne škole treba razlikovati tri osnovna elementa:

- a) defektološka dokumentacija,
- b) školska dokumentacija i
- c) nastavnička dokumentacija.

a) DEFEKTOLOŠKA DOKUMENTACIJA predstavlja jednu od specifičnosti specijalne škole. Osnova ove dokumentacije su dosijei učenika koji obavezno trebaju sadržavati slijedeće:

- nalaz i mišljenje Komisije za kategorizaciju,
- rješenje o kategorizaciji,
- osobni list o razvoju djeteta tokom edukacije,
- fotografiju učenika s početka i završetka specijalnog školovanja,
- medicinsku i socijalnu dokumentaciju o djetetu,
- defektološka zapažanja nastavnika, odgajatelja, liječnika, socijalnog radnika, logoterapeuta, fizioterapeuta i dr.
- radne karakteristike učenika prilikom upućivanja na profesionalnu orijentaciju,
- stručno mišljenje komisije profesionalne orijentacije,
- karakteristične učeničke radove — pismeni, likovni, tehnički i dr.
- karakteristične primjedbe o učeniku tijekom radnog osposobljavanja,
- plasman rehabilitanta nakon završene rehabilitacije (gdje radi, kako se snašao na radnom mjestu, prihodi, stambena situacija, kako je organizirao privatni život, da li se snašao u braku, ima li djece itd.).

Evidentno je da uredno i permanentno vođen dosije učenika predstavlja neprocjenjivo vrijedan dokumenat o cjelokupnom procesu edukacije, socijalizacije, radnog pripremanja i medicinsko-zdravstvene zaštite osobe ometene u somatopsihičkom razvitku. Temeljna vrijednost i značajka ovog dokumenta je u tome da pokazuje suštinu defektološkog tretmana — kompletnu brigu o rehabilitantu od najranijeg djetinjstva do uključivanja u život i rad, a prema potrebi i kasnije.

Prema tome, osnovni je zadatak specijalne škole u odnosu na pedagošku dokumentaciju, a na ovaj defektološki elemenat posebno, da odredi osobu koja će biti zadužena za praćenje, evidentiranje i spremanje ovog materijala, koja će prikupiti suradnike i zajedno s njima raditi na kompletiranju i sistematiziranju. Osim toga za ovu dokumentaciju treba urediti poseban prostor (prostorija, veliki zidni ormar, vitrine i sl.).

b) **ŠKOLSKA DOKUMENTACIJA** je dio pedagoške dokumentacije i od velikog je značenja za proučavanje života i rada specijalne škole, organizaciju i sistem specijalnih škola koje se bave određenom kategorijom djece ometene u somatopsihičkom razvoju.

Školska dokumentacija obuhvaća slijedeće:

- Spomenicu škole,
- nastavni program,
- planove rada, izvještaje, dnevnike rada, matične knjige,
- zapisnike sjednica, izvještaje nastavnika, razrednih vijeća,
- dokumente organa upravljanja školom,
- zakone, uredbe i propise,
- planove rada učeničkih organizacija,
- dokumentaciju o provođenju slobodnih aktivnosti,
- statističke podatke,
- fotodokumentaciju škole,
- napise dnevne štampe o školi,
- diplome koje je škola dobila i dr.

Specijalna škola koja ima posebne zadatke npr. vježbaonica Visoke defektološke škole, Studentska praksa, i dr. vodi posebnu dokumentaciju o sprovođenju tih zadataka.

Za školsku dokumentaciju također treba zadužiti osobu, osigurati prostor i vršiti klasifikaciju dokumenata po određenom kriteriju.

c) **NASTAVNIČKA DOKUMENTACIJA** je dio pedagoške dokumentacije specijalne škole.

Obuhvaća materijale koji su u vezi sa životom i radom nastavnika i njegovom pedagoškom djelatnošću. To su podaci o:

- obrazovanju i stručnom usavršavanju nastavnika,
- o količini i rasporedu rada,
- izvanškolskim zaduženjima i društvenom radu,
- pismene pripreme nastavnika za nastavni rad,
- rad u stručnih aktivnostima,
- odgojni rad razrednika,
- suradnja nastavnika s roditeljima i dr.,
- angažiranost nastavnika na unapređivanju odgojno-obrazovne djelatnosti (primjena suvremenih oblika, sredstva i metoda rada, izrada specijalnih nastavnih sredstava i pomagala i dr.).

Dokumentacijski materijal o radu nastavnika predstavlja neiscrpno vrelo za razmjenu iskustava među nastavnicima, pomoć mlađim nastavnicima, uzorke za unapređivanje rada u pojedinom nastavnom predmetu i dr. Upravo zato i ovaj materijal treba sistematski klasificirati i voditi u sklopu cjelokupne pedagoške dokumentacije specijalne škole.

Evidentno je da bi se pri svakoj specijalnoj školi trebala oformiti služba pedagoške dokumentacije koja bi trebala izvršiti slijedeće: izabrati rukovodioca pedagoške dokumentacije i članove komisije,

- organizirati mrežu suradnika,
- prihvatiti način evidentiranja i spremanja dokumentacije,
- urediti prikladnu prostoriju za spremanje dokumentacije,
- prihvatiti klasifikaciju dokumenata po grupama (opširnije vidi: Emil Himelrajh »Služba dokumentacije u školama« objavljeno u časopisu: Revija školstva i prosvetna dokumentacija 1970 (3, 4).

II

Razmotrimo li problem pedagoške dokumentacije specijalne škole kroz prizmu instrumentarija za vrednovanje rada specijalnih škola, uočiti ćemo da taj **pretpostavlja solidnu i konstantno vođenu** pedagošku dokumentaciju.

Instrumentarij za vrednovanje rada specijalnih škola ima šest osnovnih područja vrednovanja. To su:

1. Organizacija života i rada specijalne škole,
2. aktivnosti vezane uz nastavu,
3. slobodne aktivnosti,
4. fizički i zdravstveni odgoj učenika,
5. opća kultura i javna djelatnost specijalne škole,
6. posebna angažiranost specijalne škole na unapređivanju odgojnog rada.

Svako od navedenih područja sadrži elemente koji se vrednuju u velikoj mjeri na osnovu pedagoške dokumentacije specijalne škole. Prema tome svaki od 43 elementa vrednovanja uvjeta i rezultata rada treba biti potkrepljen odgovarajućom dokumentacijom u vidu planova, programa, zapišnika i dr. Napominjemo da u ovom instrumentariju postoji i nekoliko **specifičnih** elemenata vrednovanja specijalne škole, koji po svojem značenju i karakteru imaju također aspekt vrijednih dokumenata. Radi se o uređenju kabineta specijalnih nastavnih sredstava i pomagala u kojem se sakupljaju odabrana nastavna sredstva i pomagala nastala kao plod defektoloških nastojanja prilagođivanja i približavanja nastave učenicima koji su nerazvijeni na mentalnom ili senzo-motornom području. Svako od sakupljenih specijalnih sredstava treba biti metodički opisano i obrazloženo s napomenom da sakupljamo samo ona sredstva i pomagala koja su provjerena u praksi. Neprocjenjiva je korist osnivanja ovakvih kabineta za mlade nastavnike, za buduće nastavnike kao i za one koji nemaju potrebne defektološke kvalifikacije a rade u specijalnim školama.

III

OSOBNI LIST O PRACENJU DJETETA TOKOM REHABILITACIJE

Već duže vrijeme u defektološkim krugovima vlada mišljenje da bi za svaku specijalnu školu trebalo izraditi posebne i stručno razrađene osobne listove kojima bi se sistematski pratio razvoj pojedinog djeteta od prvih dana edukacije pa do uključivanja u život i rad. Svi dosadašnji kojima smo se služili, ili se još uvijek služimo, izrađeni su za potrebe osnovnih škola,

pa su prema tome samo djelomično upotrebljivi u specijalnim školama. To je osnovni razlog zbog kojeg smo pokušali sastaviti ovaj osobni list praćenja djeteta ometenog u somatopsihičkom razvitku. Prezentirajući ga ovom eminentnom skupu defektoloških radnika SR Hrvatske, nemamo namjere da ga namećemo kao konačan i definitivni dokument, već želimo da upravo ovaj skup dade svoje mišljenje o njegovoj:

- a) potrebi,
- b) vrijednosti,
- c) primjenljivosti u svim specijalnim školama i dr.

OSOBNI LIST PRAĆENJA RAZVOJA DJETETA TOKOM SPECIJALNOG ŠKOLOVANJA

IME I PREZIME UČENIKA: .....

GODINA, MJESEC i DAN ROĐENJA: .....

ŠKOLA: .....

KATEGORIZACIJA IZVRŠENA (kada i od koga): .....

KATEGORIJA DJETETA: .....

KRONOLOŠKA DOB DJETETA NA POČETKU REHABILITACIJE: .....

Napomene

1. Ovaj Osobni list ima zadatak da defektologu, na radu u specijalnoj školi omogući sitsematsko i permanentno upoznavanje i praćenje učenikova razvoja tokom specijalne edukacije. Podaci Osobnog lista imaju veliku praktičnu korist kod upućivanja djeteta na rekategorizaciju, davanja pedagoškog mišljenja o djetetu, upućivanja djeteta u drugu školu ili ustanovu, davanje ocjene napretka učenika, upućivanja učenika na profesionalnu orijentaciju, te kod kompletiranja slike o tome kakvi su rezultati postignuti tijekom edukacije i radnog osposobljavanja kod plasmana rehabilitanta u život i rad.

I. PODACI O UČENIKU

1. Ime i prezime: .....

2. Datum rođenja: .....

3. Mjesto, općina rođenja, SR: .....

II. OBITELJSKE, SOCIJALNE I EKONOMSKE PRILIKE

1. Dijete ima cjelovitu porodicu? .....

2. Ime oca i zanimanje: .....

3. Ime majke i zanimanje: .....

4. Školska sprema oca:

5. Školska sprema majke:

6. Koliko braće i sestara ima učenik?
7. Prosječna mjesečna zarada u porodici:
8. Da li je zarada stalna ili povremena?
9. Koliko ukućana živi u porodici?
10. Roditelji djeteta žive (zajedno, rastavljeno):
11. Odnosi u porodici (dobri, česti konflikti (navesti eventualne uzroke konfliktnih situacija):
12. Dijete stanuje: s roditeljima, u domu, u tuđoj porodici.
13. Stambene prilike porodice: vrlo dobre, prosječne, slabe.
14. Dijete ima vlastiti ležaj?
15. Higijensko-zdravstvene prilike u stanu djeteta?
16. Ima li dijete svoje radno mjesto ustanu gdje obavlja školske obaveze?
17. Opći stav porodice na dijete (pozitivan: dijete se nadzire u radu i pruža mu se adekvatna pomoć; negativan: razmaženost, pretjerana strogost, bez nadzora, prepuštenost samom sebi i ulici)
18. Odgojni utjecaji u porodici (pozitivni: roditelji i braća se bave djetetom, pružaju mu pozitivne odgojne primjere, vode ga na zajedničke šetnje, izlete, godišnji odmor, u kazalište, kino i dr.; negativan: dijete živi pod negativnim porodičnim utjecajima — česte svađe, pijanstvo, skitnja, krađa i dr.)
19. Ima li dijete neka zaduženja u kući (kupnja, nošenje ogrjeva, rad u vrtu, spremanje stana, briga za mlađu braću i sl.)?
20. Da li dijete zarađuje svojim radom i koliko vremena prosječno na dan radi?
2. Da li ovaj izvanškolski rad nepovoljno utječe na zdravstveni razvoj djeteta i na njegov školski uspjeh?
22. Kakva je ishrana djeteta u porodici?
23. Kako je dijete obučeno i odjeveno?
24. Da li dijete dolazi u školu uredno, čisto, sito i naspavano?
25. Opći dojam o porodici djeteta: nadprosječan, dobar, osrednji, slab, vrlo slab.

III. ZDRAVSTVENI STATUS DJETETA

1. Opći fizički izgled djeteta (daje dojam zdravog djeteta, ima neke evidentne tjelesne i senzorne nedostatke, hiperaktivan i nemiran i dr.).
2. Kakav je bio porod djeteta?
3. Koje je bolesti dijete preboljelo u ranom djetinjstvu?
4. Kada je progovorilo?
5. Kada je prohodalo?
6. Stanje ishranjenosti djeteta? (dobro, prosječno, slabo, vrlo slabo).
7. Tjelesna razvijenost djeteta obzirom na kronološku dob?
8. Tjelesna građa djeteta: snažan, nježan, slab, debeo, mršav, zdepast.
9. Odnos djeteta prema vlastitom hendikepu: indiferentan, naglašeno uočljiv u smislu potištenosti, izbjegavanja aktivnosti pri kojima nedostaci dolaze do izražaja, naglašeno uočljiv u smislu traženja aktivnosti pri kojima treba savladati poteškoće i dr.
10. Zdravstveno stanje porodice: (zdravi ukućani, stalna bolest u kući, opasnost od zaraze u kući — tbc, trahom i dr.).

11. Ima li dijete evidentnih zdravstvenih nedostataka: nemirne kretnje i trzaji, epy napadaji, noćno mokrenje, nemiran san, česte glavobolje, vrlo učestala boležljivost i dr.
12. Ima li dijete razvijene osnovne higijenske navike?
13. Posebna zapažanja nastavnika o zdravstvenom statusu djeteta:

IV. PREDSKOLSKO DOBA

1. Može li dijete identificirati objekte, u okolini, slike i riječi?
2. Može li uspoređivati predmete međusobno, predmete prema slici i slike prema slici.
3. Može li dijete uočavati sličnosti i različitosti na jednostavnim predmetima?
4. Opća komunikativna sposobnost djeteta.
5. Raspoznavanje osnovnih boja.
6. Prepoznavanje pojedinih slova.
7. Može li identificirati zvukove?
8. Sposobnost djeteta o prepričavanju jednostavne priče.
9. Može li dijete slijediti jednostavne upute i izvršavati jednostavne naloge?
10. Prepoznaje li dijete pojedine brojke?
11. Upotreba rednih brojeva?

V. ŠKOLSKO DOBA

1. Kakvo je pamćenje djeteta (brzo, sporo, osrednje)
2. Pamti li prema smislu ili mehanički?
3. Kakva je sposobnost dosjećanja učenika?
4. Kod učenja pamti bolje vidne, slušne ili motorne podražaje?
5. Uči li brzo ili sporo nove kretnje prilikom igre, rada?
6. Stječe li brzo i lako nove navike?
7. Da li se dijete lako ili teško koncentrira na predmet, odnosno sadržaj učenja?
8. Prilikom rada i učenja može li duže vremena raditi ili pratiti neki zadatak?
9. Da li pažnju djeteta lako otklanjaju vanjski podražaji?
10. Da li pri igri, radu, pričanju i dr. unosi mnogo novoga ili se povodi za onim, što je već naučilo i upoznalo?
11. Ima li dijete kakvih umjetničkih sklonosti?
12. Prilikom opažanja zamjećujemo li kod djeteta upravljenost prema pojedinostima ili smislenim cjelinama?
13. Kako dijete shvaća tumačenje nove građe (lako, brzo, sporo, sa mnogo ponavljanja)?
14. Može li dijete razlikovati bitno od sporednoga?
15. Podliježe li lako autoritetu starijih?
16. Da li je sugeribilan?
17. Da li je mišljenje djeteta logično ili uglavnom smušeno i konfuzno?
18. Kako se ponaša u novim prilikama ili pred novim problemima?
19. Kakve su reakcije djeteta u novim situacijama: brze, spore?
20. Radi li dijete s lakoćom ili naporom?
21. Je li ustrajno u radu ili se lako umara?
22. Kako se očituje umor djeteta?

23. Kakve su kretnje učenika: lagane, spore, spretne, koordinirane?
24. Kakva je općenito ručna spretnost djeteta?
25. Usmeno izražavanje djeteta? brzo, sporo, oskudno, s poteškoćama?
26. Ima li dijete kakvu govornu manu?
27. Služi li se u govoru velikim brojem riječi?
28. Kako se pismeno izražava?
29. Kakav je način usmenog i pismenog izražavanja: lak, logičan, težak, zbrkan, itd.
30. Kakav je opći uspjeh djeteta (odličan, dobar, zadovoljavajući)?
31. Da li mu je potrebna dodatna pomoć?
32. Ističe li se u nekom predmetu?
33. Da li naročito zaostaje u nekom predmetu?
34. Koji su razlozi zaostajanja?
35. Je li učenik ponovio koji razred (koji i koliko puta, razlog)?
36. Koji pedagoški postupci imaju najveći efekat na dijete?
37. Što potiče dijete na aktivnost (ocjene, želja za isticanjem, vlastita korist, želja za znanjem i dr.)?
38. Da li učenik radi s voljom ili ga treba stalno bodriti, podsticati ili siliti?
39. Odnos djeteta prema drugovima (drugarski— nedrugarski, egoističan— altruističan, naprašit—uljudan, otvoren—povučen)
40. Da li dijete rado pomaže drugovima?
41. Da li se rado druži, igra i zabavlja s drugom djecom ili je pretežno osamljeno?
42. U igri i društvu vršnjaka vodi glavnu riječ ili se podređuje drugima?
43. Razlikuje li se ponašanje djeteta znatno kada je samo s drugovima, od ponašanja u prisustvu nastavnika i odraslih?
44. Da li se dijete lako emocionalno uzbuđuje?
45. Sudjeluje li u čuvstvenom životu drugih?
46. Kakvo je osnovno raspoloženje djeteta? (tužno, veselo, apatično, indiferentno)
47. Kako dijete reagira na uspjeh a kako na neuspjeh?
48. Ima li pouzdanja u vlastite sposobnosti?
49. Da li je u radu marljiv ili lijen?
50. Koji interesi i sklonosti prevladavaju kod djeteta? (tehnički, estetski, sportski, intelektualni, socijalni, hranidbeni, seksualni, profesionalni /bavljenje nekim radom/)?
51. Čime se dijete najradije bavi u slobodno vrijeme?
52. Kojemu bi se zvanju dijete htjelo posvetiti?
Opći sud defektologa o učeniku?

Summary

PEDAGOGIC DOCUMENTATION OF SPECIAL SCHOOLS

The documentation of a special school contains three basic elements dealing with defectologic, school and teaching problems. All these documents point to a number of characteristic problems of a child retarded in his psychosomatic development; they also show the organization and development of a special school and materials connected with the life and work of defectologists and their professional activities. Well written documentation of a special school is an excellent record of the results achieved during educational rehabilitation of special school pupils.

»A personal paper« following the development of each handicapped child during his special education has an extremely important value. The author gives his own conception of the kind of a personal paper that should be introduced in special schools. His conception is based on his personal defectologic experience as well as on a number of different personal papers written for the purposes of elementary schools and the services for professional orientation. The author has stressed the fact that the proposed »personal paper« does not have its final form and contents yet, but he would like to encourage a discussion about its value, necessity and application in special schools. A definite version of this essentially important document in every special school would be made on the conclusions of this discussion. »A personal paper« consists of 52 questions divided into 5 sections: I General data about the pupil (date of birth, sex, etc.) II Family, social and economic conditions of the child, III Health status of the child, IV The child in the preschool age, and V The school age of the child. At the end of a personal paper the defectologist should give a general opinion about the child.

Miroslav Vicić
predavač
Visoka defektološka škola
Zagreb